

Oldehove, het dorp met zijn twee molens

./.

Als inleiding kan dienen het hierbij gaande stukje voorlichting, uitgebracht ter gelegenheid van een „open monumentendag“ in Oldehove. Er wordt opvallend veel ingegaan op de gepotdekselde achtkantbekleding. Deze niet ongebruikelijke afwerking wenste de gemeente voor beide molens te hebben. De gemeente kreeg echter op dit onderdeel te maken met een ten strijde trekkende heer Heijdra, die vond dat op De Leeuw niet (weer) een potdekseling mocht komen. Toen hij merkte dat de fa. Bremer overeenkomstig de opdracht wel een potdekseling voorbereidde, kreeg die te horen dat de politie zou worden ingeschakeld. Het lukte de fa. naar de opdrachtgever te verwijzen. Daar stelde de heer Heijdra dat de gemeente eerst de procedure volgens artikel 14 van de Monumentenwet moest toepassen (vergunning vragen voor het afbreken of veranderen van een monument). Burgemeester Niezink wenste hier niet op in te gaan en sprak van een „detournement de pouvoir“. Tussen haakjes: een horizontale potdekseling is esthetisch zeer verantwoord, maar om een voldoende waterdichtheid te krijgen dient er een tweede laag (en soms een tussenlaag van b.v. plastic) onder te zitten.

Nadat de molen De Leeuw gerestaureerd was, was er niet onmiddellijk een emplooi voor de molen. Er was/is wel een molenaar in het dorp, te weten J. Reitsema van de Aeolus. Toen hij als melkrijder (het molenaar zijn aan de Aeolus bracht te weinig brood op de plank) uitgerangereerd werd, wilde hij wel met de zo machtige De Leeuw aan het werk. Malen kwam weer in en werkloos zijn is ook maar niks. Bovendien was De Leeuw ook een pelmolen. Hoe kon je aan een pelcontract komen? Hij schakelde voor die vraag met succes de Vereniging van Vrienden van de Groninger molens in. Nu pelt De Leeuw geregeld.

Pellen is zwaar werk voor een molen. Het draaiende werk (de kammen) hebben veel te verduren. Toen de fa. Bremer de molen restaureerde had men niet de beschikking over azijnhout (van een Zuid-Europese dwergeik); ter vervanging werden kammen van steenbeuk geplaatst.

Overigens schrijft de dienst gemeentewerken van „acaciahout“, ook een vervanging. (zie brief d.d. 13 nov. 1980 aan G.S., waarin een beroep wordt gedaan op de regeling Klein Herstel Monumenten).

./.

Het is jammer dat met de restauratie van 1974 men nog een oude roede heeft gehandhaafd. Die is nu aan vervanging toe (zie Klein-Herstel-aanvraag d.d. 16 febr. 1981.)

Met de Aeolus is het niet zo best. Je mag gerust stellen dat deze molen een achterstand vertoont in (groot) onderhoud. Het is natuurlijk waar dat - wanneer je aan groot onderhoud doet - je er als eigenaar een flink stuk geld moest toeleggen, omdat de bestaande regeling voor het subsidiëren van het jaarlijkse onderhoud een laag maximum heeft (in 1980 verhoogd van f 2250,- naar f 3000,- voor een werkende molen).

In 1976 wees de Provinciale Groninger Molencommissie de gemeente erop, dat de roeden afgedankt moesten worden.

De gemeente heeft zich met dit punt tot de rijksdienst gewend. Tevens werd bepleit er aan mee te werken dat de enkellaagse gepotdekselde achtkantbeksleding zou worden vervangen door een dubbellaagse.

De fa. Bremer deed een prijsopgave op 25 februari 1977, bedrag f 26.925,24.

Met een tweetal brieven van de rijksdienst kwam de gemeente niet veel verder, in de laatste - van 18 febr. 1977 - staat dat de rijksdienst er geen bezwaar tegen heeft dat de gemeente het eerst zelf betaalt.

Inmiddels is de molen - nadat op 1 januari 1981 tijdens een storm een roede ging knikken - een noodkijk geworden.

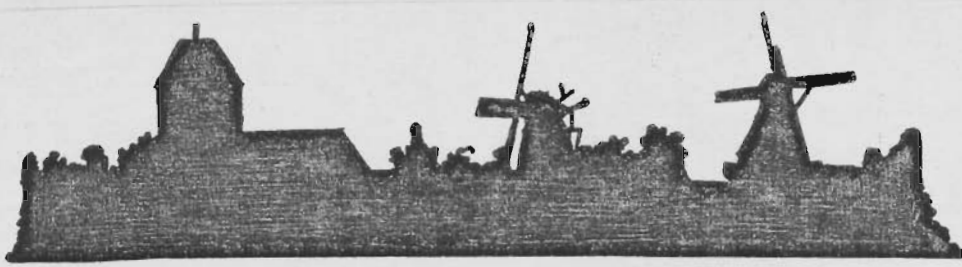
De gemeente sloeg alarm, hoewel het wat merkwaardig lijkt dat al niet eerder gebruik was gemaakt van de ingevoerde Regeling Klein Herstel.

./.. Wat overdreven (maar de gemeente zegt zelf op die manier wat te willen tamboeren) is nu de aanvraag volgens artikel 14 Monumentenwet. Dat is dan om toegestaan te krijgen dat de oude roeden mogen worden verwijderd.

./.. De Molencommissie heeft hieromtrent positief geadviseerd.

Het laatste wat de Molencommissie voor het toekomstige herstel van de Aeolus heeft gedaan is het meewerken aan de totstandkoming van een lijst voor uit te voeren werkzaamheden. Volgens afspraak zal de heer Heijdra op deze lijst begrotingsbedragen invullen. Vervolgens zal dan - wanneer die mogelijkheid financieel mogelijk is gemaakt - aan een molenmakerij worden gevraagd aan de hand van de blanco lijst een offerte te doen. Gedacht wordt aan de fa. Bremer of de fa. Doornbosch, eventueel beide tegelijk in de gelegenheid stellen een offerte te verstrekken. Tegen die tijd wil de opdrachtgever ook het meer of minder bezet zijn van de molenmakers in overweging nemen.

Groningen, 20 mei 1981.

OLDEHOVE

DE MOLEN "AEOLUS" TE OLDEHOVE

De molen "Aeolus", staand aan de Schipvaart nr. 10 te Oldehove, is eigendom van de gemeente Oldehove sinds 1960.

De molen werd gebouwd als pelmolen in 1846.

Later, toen de belasting op het gemaal verdween, in 1855, en de korenmolenssorten werden opgeheven, werd hij ook een korenmolen.

De bouwer was Wolter Douwes Wolters.

Na hem komen een hele reeks mulders, hetgeen gewoonlijk geen goed teken was.

De eerste mulder was H.N. Hendriks; daarna komen J. Rietsema, R. Mulder, K. Poll, J. Wouthuis, J. Rietsema, in 1943 gebr.

F. en J. Rietsema, dan in 1947 J. Rietsema.

Laatstgenoemde droeg in 1960 de molen als korenmolen over aan de gemeente Oldehove. (De pelstenen waren toen reeds lang verwijderd).

De Fa. Doornbos en Schuitema heeft de molen - na overname door de gemeente - gerestaureerd.

Op 13 december 1960 kon de feestelijke heropening plaatsvinden.

Eind 1972 / begin 1973 liep de molen stormschade op ; in 1974 werd deze schade hersteld.

Tijdens een storm op 1 januari 1981 is in de morgenuren de buitenroede (53 jaar oud en reeds een keer gelast) juist bij deze las geknakt en later afgebroken.

De binnenroede is vlakbij de molenas gescheurd.

Verder wateren de kap en de acht-kant in (zodat het binnenwerk wordt aangetast) en is de stelling op diverse plekken onbetrouwbaar.

-0-0-0-0-0-0-0-0-0-0-0-

235 M90
Provinciale Molencommissie

Dit is voor u een vertrouwd beeld, maar ook voor vele anderen. Oldehove: het dorp met zijn twee molens en zijn zadeldaktoeren. Deze monumenten geven inderdaad aan Oldehove het zo herkenbare silhouet, dat bovendien met de overige bebouwing verhoogd in het wijde Groninger landschap ligt. Deze verhoging danken we niet - zoals gebruikelijk in het kustgebied - aan een wierde, maar - zo lezen we in de wat vergeelde Prisma-toeristengids voor Groningen - Friesland - Drenthe van Kl. Sierksma - aan een hoog opgeslibde kwelderrug.

Uiteraard lezen we in die gids ook van de beide dorpskorenmolens: de AEOLUS van 1846 en DE LEEUW van 1855. Van DE LEEUW wordt gemeld: „gerestaureerd 1961-'62 en genoemd als de fraaiste van Nederland”.

Op deze „open monumentendag” van 7 december 1974 richt Oldehove zijn aandacht op zijn gerestaureerde of in restauratie zijnde monumenten, dus ook op de molen DE LEEUW, die nu een grote restauratie ondergaat.

Inderdaad was het lange tijd zo, dat deze molen belist niet meer thuis hoorde in „de fraaiste van Nederland”. Daarvoor moeten we terug naar de tijd dat de heer M. Bok de molenaar was. In het tijdvak van 1911 - 1960 was hij hier de onovertroffen mulder. De forse molen was een toonbeeld van een voortreffelijke verzorging, zowel inwendig als uitwendig. De wieken waren zodanig uitgerust, dat de windkracht zo goed mogelijk werd benut.

We spraken dit voorjaar nog met de heer Bok, die tegenwoordig in het Vondelflat te Groningen woont. Hij is nu 87 jaar, maar zijn gezondheid is nog goed. We wilden ook weten hoe het bovenachtkant vroeger was bekleed. Dat wist hij nog haarfijn, zoals hij ook veel over andere molens haarfijn weet te vertellen. Hij bezit talrijke afbeeldingen van molens. De naam DE LEEUW werd aan deze molens gegeven, omdat hij zo solide werd gebouwd: zo sterk als een leeuw. Hij is tevens een pelmolen; als werktuigen zijn aanwezig een koppel maalstenen en twee pelstenen. Voor het pellen van gerst tot gort is een sterke molen nodig.

U hebt de fraaie houten beklèding van het bovenachtkant gezien; de molen is gepotdekseld mede aan de hand van mededelingen van de heer Bok. We weten dat u en het gemeentebestuur er de voorkeur aan gaven; de beide Oldehoofster molens hebben nu dezelfde beklèding.

Met het bezichtigen van deze restauratie ziet u dat het moment, dat DE LEEUW volledig weer nieuwe glorie aan het dorpsbeeld zal geven, dichterbij komt. Ook zal de molen weer op gezette tijden draaien. Oldehove zal zich dan kunnen beroemen op twee draaiende molens, want de molenaar J. Reitsema laat de AEOLUS geregeld draaien.

Wie zal dan DE LEEUW laten draaien? In de molen treft u enkele „vrienden van de Groninger Molens” aan. Zij zijn lid van de vereniging „Vrienden van de Groninger Molens”. In deze vereniging zitten naast „gewone liefhebbers”

-onder-

onder anderen amateur-mulders: mensen die zich laten opleiden tot gediplomeerde, vrijwillige molenaars. Zij worden in Groningen meestal opgeleid door de heer Bernard Dijk, Aduarderdiepsterweg 3 (watermolen „De Belus”), Aduard. Zij zullen u graag nadere toelichting geven op deze restauratie. Een restauratie, waarvoor u zich offervaardig hebt getoond en die vooral tot stand komt door een grote activiteit van het gemeentebestuur!

Hier volgen nog enkele schriftelijke gegevens.

De restauratie wordt uitgevoerd door het zeer vakkundige molenmakersbedrijf Bremer te Adorp. U treft mensen van deze firma in de molen aan. Ook zij zullen u graag de meest deskundige toelichting geven.

Als u onderstaand een aantal onderdelen uit de restauratie leest, krijgt u een indruk hoeveel onderdelen er wel niet in een molen zitten; alle met hun eigen benaming. Op de tekening hieronder ziet u er iets van. De toe-

lichters kunnen u het nader verduidelijken. Het is gebleken dat ondanks deskundige inspectie de restauratie omvangrijker wordt dan aanvankelijk was voorzien. Het eindbedrag blijft niet ver beneden de twee ton.

Nu nog een opsomming van de meeste posten:

Nieuwe roeden (wicken), kap, achterkeuvelens, achtergordingen, spant-ring, korte spruit, staartwerk, stelling, het gaande werk verbeteren (asonderstopping vernieuwen, nieuwe halssteen, takrad op steek brengen en uitsporen), kleedhout achtkant, metsel- en timmerwerk, vloeren, ramen en deuren, nieuwe penbalk, veldregels vernieuwen, bandstukken onder het achtkant vernieuwen, kruisen vernieuwen, kruineuten en kuipneuten, ijzeren spanners voor de voeghouten, wipstok luiwerk, bliksembeveiliging, verf- en teerwerk, enz. enz.

Het is vooral de moeite waard te informeren naar de roeden (wicken). Hier hebben we met een stuk vernuft te maken. Het maken van goede roeden en het aankleden ervan vereist ook een groot vakmanschap.

Wij wensen u een interessante dag.

B. Jongsma, secretaris van de Provinciale Groninger Molencommissie, postbus 630, Gron.

Hier had een afdruk van een Groninger windkorenmolen moeten zijn afgedruk.

Nu dit om technische moeilijkheden niet is gelukt, treft u deze tekening aan op bijgaand los blad.

GRONINGER WINDKORENMOLEN

